

KARSZT ÉS BARLANG

KIADJA :

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT
BUDAPEST

1978. I—II.

Húszéves az újjáalakult Társulat (1958–1978)

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat újjáalakulásának 20. évfordulója alkalmából 1978. december 12-én az MTESZ Székházában nyilvános ünnepi választmányi ülést tartott.

Dr. Láng Sándor elnök megnyitója után dr. Dénes György társelnök a Társulat újjáalakulásának körülményeiről, az elmúlt 20 éves munkájáról, dr. Böcker Tivadar főtitkár pedig a Társulat elmúlt 20 éves szakmai tevékenységéről adott rövid áttekintést. Dr. Láng Sándor azon tagtársaink részére, akik a Társulat újjáalakulása óta folyamatosan tagjai, emléklapot nyújtott át.

Emléklapot kapott: Dr. Balázs Dénes, Barátosi József, ifj. Barátosi József, Benedek Endre, dr. Czajlik István, Csekő Árpád, dr. Cser Ferenc, dr. Dénes György, Gádoros Miklós, dr. Gráf Andrásné, Gyenge Lajos, Hazslinszky Tamás, Hégráth Gyula, Horváth János, dr. Jaskó Sándor, dr. Juhász András, Kalmár László, dr. Kessler Hubert, dr. Kósa Attila, dr. Láng Sándor, dr. Leél-Össy Sándor, Madaras Istvánné, Magyarai Gábor, Maucha László, Neppel Ferenc, Palánkai János, dr. Pályi Gyula, Rónai Miklós, dr. Sárváry István, Schönviszky László, dr. Szathmáry Sándor és dr. Urbán Aladár.

Az alábbiakban ismertetjük az ünnepi ülésen elhangzott két beszédet.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat húszéves tevékenysége

Dr. Dénes György

Társulatunk mai szervezetének 20 éves fennállását ünnepeljük, de a magyar barlangkutató és szakmai-tudományos szervezetének története ennél jóval távolabbi múltba nyúlik vissza. Pillantsunk vissza az előzményekre.

A magyarországi barlangok megismerésére és leírására irányuló törekvés a középkor végétől követhető. Wernher György Magyarország csodálatos vizeiről az 1500-as évek első felében közreadott nagyszerű munkájában már számos barlangról ír. Bél Mátyás az 1700-as évek elején már barlangtérképet készít, és kora tudományos szintjén értekezik magyarországi barlangokról. A század végén Farkas János már továbbjutás céljával kutatja a Baradlát, sikerül is újabb szakaszt feltárnia, majd felkérésére és közreműködésével Sartory József mérnök térképvázlatot készít a barlangról. A múlt század első éveiben Raisz Keresztély és Bartholomaeides László, majd két évtizeddel utóbb Vass Imre kutatja eredményesen és térképezi a Baradlát, ahol a következő évtizedekben már jeles tudósok szakkutatásai folynak.

A hazai barlangkutató első szervezett keretét az 1873-ban elsőként megalakult magyar turistaegyesület, a Magyarországi Kárpát Egyesület teremtette meg. Siegmeth Károly kezdeményezésére az MKE kezelésbe vette a Baradlát, Münnich Kálmánnal felmérte a barlangot, majd mesterséges bejáratot alakítottak ki a

Vörös-tó mellett. A túrista barlangkutatók már a múlt században számos kutatási sikert értek el, amelyekről az MKE Évkönyveiben számoltak be. 1904-ben feltárták a Pál-völgyi-barlangot, amelyet aztán társadalmi munkával építettek ki, tették hozzáférhetővé a nagyközönség számára.

Újabb nagy határátkelő a magyar barlangkutatók történetében Társulatunk elődjének, a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottságának megalakulása 1910-ben, Herman Ottó ösztönzésére, Lóczy Lajos javaslatára, Siegmeth Károly elnöklétével. A Bizottság 1913-ban Szakosztálya alakult át. Ugyanez évtől kezdve jelent meg Évkönyvünk előde, a Barlangkutató. A Tanácsköztársaságot követő fehér terror idején azonban megbénult a magyar barlangkutatók e szakmai szervezetének működése.

Magyar Barlangkutató Társulat néven szerveződött azután újjá 1926-ban, Cholnoky Jenő és Kadić Ottó-kár vezetésével. Továbbra is kiadja a Barlangkutatót és beindítja mai közlépünk elődjét, a népszerű Barlangvilágot. A következő években a magyar barlangkutatók nagyszerű feltárási és szakmai-tudományos sikerei sorakoznak egymás után.

A második világháború végén szétzilálódik a Társulat, működése — egy átmeneti feléledéstől eltekintve — megszűnik, de nem szünetel a magyar barlangkutatók, tovább él a túrista barlangkutató csoportok rendkívül aktív és igen eredményes tevékenységében. Szakmailag Vértes László irányított, mint az akkor szervezett Barlang Felügyelőség vezetője.

De a magyar barlangkutatók igénylik szakmai-tudományos szervezetük újjászülését. Ennek több találkozáson adtak hangot a budapesti és a miskolci barlangkutatók is. 1952-ben megalakult a Magyar Hidrológiai Társaság Miskolci Csoportjának Zombolykutató Munkaközössége és a Magyarhoni Földtani Társulat, utóbb a Magyar Földrajzi Társaság Barlangkutató Szakosztálya, 1954-ben pedig a Magyar Hidrológiai Társaság Központi Karszthidrológiai és Barlangkutató Bizottsága. Újabb lendületet adott az ügynek, hogy 1957-ben Papp Ferenc kiharcolta a Műszaki Egyetem Jósvafői Kutatóállomásának létrehozását.

Az általános igény nyomán 1957–58-ban több irányban tárgyaltunk. Végül is a Nehézipari Minisztérium vállalta a felügyeleti hatóság szerepét és munkánk támogatását, így létrejöhettünk mai Társulatunk, amit 1958. december 16-án, szombati napon mondott ki a NIM dísztermében összeült alakuló közgyűlésünk 20 esztendővel ezelőtt.

Az újjáalakult Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulatba beolvadt a Magyar Hidrológiai Társaság Központi Karszthidrológiai és Barlangkutató Bizottsága, valamint a Magyar Földrajzi Társaság Barlangkutató Bizottsága és csatlakoztak az országban működő barlangkutató csoportok is. Az új Társulat összetétele kezdetben kissé heterogén volt és a korábban külön utakon haladó szervezetek óhatatlanul feszültségeket is hoztak magukkal. De a Társulat a következő években fokozatosan kinötte ezeket a gyermekbetegségeket.

Komoly összetartó erőt jelentett egy sor kiemelkedő tudósunk részvállalása a társulati munkában, hogy csak néhányat említsek, Dudich Endre Kossuth-díjas akadémikus, biológia professzor, Szabó Pál Zoltán földrajzprofesszor, a Magyar Tudományos Akadémia Földrajzi Bizottságának elnöke, az MTA Dunántúli Tudományos Intézetének igazgatója, országgyűlési képviselő, Vértes László ösrégész és aki a Társulatért mindenki másnál többet tett, Papp Ferenc műegyetemi geológia professzor, mindnyájunk szeretett Feri bácsija irányították munkánkat.

A kezdeti zökkenők ellenére gyorsan beindult a lelkes munka. A NIM sokoldalúan segített és otthont a Társulat számára éveken át a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete adott.

A Műszaki és Természettudományos Egyesületek Szövetségének, a MTESZ-nek keretén belül 1959-ben megalakítottuk a Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottságot is, amelynek feladata volt, hogy tudományos tapasztalatcsere fórumot biztosítson a kutatók számára, és az állami költségvetésből kapott támogatással elősegítse szakmai kiadványaink, folyóirataink megjelentetését. 1959-ben indult be tudományos évkönyvünk a Karszt- és Barlangkutató sorozata, 1961-ben pedig félévenként megjelenő, dúsan illusztrált folyóiratunk, a Karszt és Barlang megjelenése. Ez utóbbi azóta Társulatunk illetménylapja lett, így most már évről-évre minden tagunkhoz eljut. A Társulat kiadásában jelent meg havi Tájékoztatónk a közelmúlt évekig.

Hogy szervezeti eredményeink egyes területeinek áttekintését ne kelljen majd sorra megszakitnom, itt mondom el, hogy 1967-ben Társulatunk válságos helyzetbe került. A felügyeleti hatóságunk élén bekövetkezett személyi változás nyomán olyan álláspont alakult ki, hogy a minisztériumnak nem feladata társadalmi egyesületek fenntartása és bejelentette, hogy meg kívánja szüntetni Társulatunk feletti a felügyelet gyakorlását, — ez pedig a feloszlást vonta volna maga után. Minden erőink összefogásával sikerült ugyan a feloszlás kimondását elodázní, de korlátoznunk kellett a Társulat addig oly pezsgő tevékenységét. Le kellett állítanunk rendezvényeinket, összejöveteleinket, szaküléseinket. A magyar barlangkutatók e több mint két esztendőig tartó nehéz időszakában Társulatunk fennmaradását annak köszönhettem, hogy a szakmai-tudományos tevékenységét és folyóirataink kiadását a MTESZ Karszt- és Barlangkutató Bizottsága keretében összefoghattuk, az operatív tevékenység pedig folyt a csoportoknál és természetbarát vonalon. Így vészhettük át, több ponton megtámaszkodva, a magyar barlangkutatók e válságos éveit.

Közben kemény harcot folytattunk azért, hogy Társulatunk a magyar karszt- és barlangkutatók szakmai-tudományos szervezeteként teljes jogú tagegyesületként nyerjen felvételt a MTESZ-be. Ezt a diplomáciai küzdelmet Papp Ferenc vezette. A munka érdemi részét, a MTESZ elnökségének meggyőzését Kertai György akadémikus, a Központi Földtani Hivatal elnöke, Társulatunk nagy támogatója vállalta magára,

majd az ő váratlan halála után Dégen Imre, az Országos Vízügyi Hivatal akkori elnöke folytatta ezt, míg végre 1970. február 26-án a MTESZ közgyűlése teljes jogú tagegyesületként felvette Társulatunkat a Szövetségbe, azzal a kikötéssel, hogy operatív tevékenységgel nem foglalkozhat. Így szűkült ugyan Társulatunk profilja, de a fősízlátás veszélye elhárult, és új lendülettel foghattunk a Társulat életének újjászervezéséhez, hiszen a két esztendő kényszerű visszafogottság után jóformán előlről kellett kezdenünk mindent. De hála régi és újabb tagjaink lelkes munkájának és a nehéz helyzetben kialakult jó összefogásnak erőfeszítéseink sikerrel jártak, és az 1973. évi olomouci Nemzetközi Speleológiai Kongresszuson már ismét a világ barlangkutatásának élvonalában tartottak számon bennünket.

De térjünk vissza a Társulat megalakulásának időszakába. Létrejötték a vezetés szervezeti keretei és a csoportok összefogása. Azután Észak-Magyarországon, majd utóbb Pécs vidéki területi osztályok alakultak. A szervezeti élet kereteinek kialakulása nyomán beindultak színvonalas folyóirataink, létrehoztuk szakkönyvtárunkat, a Bibliotheca Speologica Hungarica-t is, megalakultak szaktanácsadói bizottságaink, melyeket utóbb szakosztályok fogtak össze. Szaküléseinket az Eötvös Loránd Tudományegyetem előadótermeiben, esetenként a MTESZ-ben tartottuk és tagjaink nagy számban vettek részt a szaktanácsadói bizottságok és a kutatócsoportok eredményeit ismertető ülésein. Oktatási Bizottságunk számos sikeres tanfolyamot szervezett, köztük egy magas színvonalú, szabadegyetem jellegű is, amelynek előadói a szakma legjobb, legtekintélyesebb szakemberei voltak. Az ELTE Szabó József előadótermében folytak hónapokon át szabadegyetemünk előadásai, mindvégig zsúfolásig telt nagyteremben.

Több nagyszerű barlangtérkép- és barlangfotó-kiállításunk aratott országos sikert. E téren azonban legnagyobb jelentőségű volt a Vár-barlangban létrehozott gyűjteményünk, a Barlangtani Múzeum rangos kiállítása, amelyet a hozzá kapcsolódó érdekes barlangszakasszal együtt hosszú éveken át sokezer érdeklődőnek mutattak be Vár-barlang Bizottságunk lelkes munkatársai, eredményesen szolgálva ezzel nemcsak a karszt- és barlangtudományok, de a széleskörű természettudományos ismeretterjesztés ügyét is.

Korábban is voltak a magyar barlangkutatóknak találkozói, de Papp Ferenc kezdeményezésére évente rendszeres eseménnyé vált Társulatunk életében a Magyar Természetbarát Szövetséggel közösen rendezett Országos Barlangnap, illetve Vándorgyűlés. Ez az évről-évre sorra kerülő országos találkozó ad lehetőséget arra, hogy tagságunk megismerje az ország minden részén folyó barlangkutató munkát, és baráti kapcsolatot, gyümölcsöző együttműködés alakuljon ki az egyes csoportok között.

A szaktanácsadói bizottságok sikereiket gyakran egy-egy kitűnő szakemberünk áldozatos szervező munkája, személyes példamutatása, másokat is magával ragadó, mozgósító lelkesedése segítette elő. A nagy jelentőségű szakmai-tudományos és az ugyancsak jelentős barlangfeltárási eredmények, valamint a magyar barlangkutatás szervezeti sikerei készítették a Társulatot arra, hogy kitüntetett érdemeket alapítson. Így hoztunk 1962. évi közgyűlésünkön határozatot arra, hogy Herman Ottó éremmel tüntethető ki az a társulati tag, aki a magyar karszt- és barlangkutatás érdekében hosszú időn át kimagasló munkát végez; Kadić Ottokár érem adományozható a karszt- és barlangkutatás valamely tudományterületén elért kiemelkedő értékű és nyomtatásban publikált tudományos eredményekért; Vass Imre éremmel tüntethető ki, aki a magyar karsztvidékek és barlangok feltáró kutatásában ért el kimagasló eredményeket.

Határozatot hozott Társulatunk tiszteletbeli tagok választására is. Ezek közül csupán néhány olyan kiemelkedő személyiség nevét említem, akik már nincsenek az élők sorában: tiszteletbeli tagunk lett Dudich Endre, Papp Ferenc, Balogh Ernő, Bacsák György, Réthly Antal, Bertalan Károly és többen mások.

Kezdetől fogva részt vettünk a speleológusok nemzetközi megmozdulásain is. Itt is érvényesült a több ponton való támaszkodás előnye: a kiküldetések egy részét a Társulatot fenntartó NIM, más részét a MTESZ és az MTSZ tették lehetővé. Népes magyar delegáció utazott már 1961-ben a Bécsben megrendezett III. Nemzetközi Speleológiai Kongresszusra. Ott voltunk 1965-ben Ljubljanában a IV. Nemzetközi Speleológiai Kongresszuson is, ahol kimondtuk a Nemzetközi Speleológiai Unió megalakulását. Magyarország az elsők között nyomban csatlakozott az Unióhoz, amelynek alapszabályai kidolgozásában közreműködött személyekben a magyar delegáció is. Számosan vettünk részt 1969-ben a Stuttgartban megrendezett V. Nemzetközi Kongresszuson is, ahol sikeres előadásaink nyomán több neves magyar szakembert választottak be az Unió nemzetközi szaktanácsadói bizottságaiba. Népes küldöttséggel és számos előadással képviseltük a magyar barlangkutatást 1973-ban a VI. Nemzetközi Speleológiai Kongresszuson Olomoucban, ahol Társulatunk három vezető tagja magas tudományos elismerésben is részesült: nemzetközileg elismert és nagyrabecsült tudományos eredményekért, a speleológia tudományának jelentős előbbreviteléért megkaptuk a Csehszlovák Tudományos Akadémia aranyérmét és az Olomouci Egyetem tiszteleti diplomáját. Az 1977. évi VII. Nemzetközi Kongresszuson, az angliai Sheffieldben is számos sikeres előadással szerepeltek Társulatunk szakemberei és növeltük szerepünket az Unió szaktanácsadói bizottságaiban is.

A kongresszusok mellett részt vettünk egy sor külföldi szakmai tanácskozáson is. Nemzetközi karszt-hidrologiai, barlangklimatológiai, barlangterápiái, valamint más szakmai konferenciákon, szimpóziumokon, munkahelyeken szerepeltek sikeresen szakembereink; részt vettünk a tíznyelvű speleológiai terminológiai szakszótár kidolgozásában is.

Társulatunk is számos nemzetközi expedíciót, konferenciát, szimpóziumot, tudományos tanácskozást szervezett, egyes esetekben más szakmai szervezetekkel karöltve. Hogy csak néhányat ragadjak ki: 1958-ban sikeres karsztvízkutató expedíciót szerveztünk Albániába, 1967-ben nemzetközi szakmai találkozóra került sor a Jósvalói Kutatóállomás 10 éves fennállása alkalmából, 1969-ben sikeres Nemzetközi Barlangklíma

Konferenciát szerveztünk, 1971-ben a Nemzetközi Földrajzi Unió Európai Regionális Konferenciájához kapcsolódva nagyszerű Nemzetközi Karsztmorfológiai Szimpóziumot rendeztünk, 1972-ben Magyarországon tartottuk meg a Nemzetközi Szeleológiai Unió II. Nemzetközi Barlangterápiái Konferenciáját, 1973-ban Aggteleken és Jósvalón népes nemzetközi találkozónk volt az olomouci kongresszus résztvevőivel, 1974-ben Pécsen széles nemzetközi részvétellel folyt le a sikeres „Karszt és Klíma” konferencia, ugyanez év őszén Jósvalón szakmai kerekasztal tanácskozáson vettek részt magyar és csehszlovák karsztkutatók, 1975-ben, felszabadulásunk 30. évfordulóján került sor a „Baradla 150” nemzetközi tudományos konferenciára, 1977-ben külföldiek részvételével III. Barlangklíma Ankétunk megszervezésére, 1978-ban pedig nagy sikerrel tartottunk Nemzetközi Karszthidrológiai Szimpóziumot Budapesten a szakmának a világ minden részéről összegyűlt legkiválóbb szakembereinek részvételével.

Csupán utalok arra, hogy Társulatunknak jelentős szerepe volt ez elmúlt két évtized során abban is, hogy a barlangkutató csoportok nagyszerű feltáró munkájukat legtöbb helyütt szakmai kutatásokkal kapcsolták össze, melyeknek szép eredményei már a szakmai beszámolóba kívánkoznak.

Meg kell említenem, hogy Társulatunk keretében alakítottuk meg eredetileg a Barlangi Mentőszolgálat szervezetét is, amelynek nagyon sok ember köszönheti az életét (a BMSz, mint operatív szerv, ma a Társulattól függetlenül működik).

Én csupán Társulatunk 20 éves szervezeti-szervezési eredményeiből idéztem néhány adatot, a teljesség igénye nélkül. Az elmúlt 20 év nagyszerű barlangfeltárási sikereit és szakmai-tudományos eredményeit külön beszámoló tekinti át.

Csak szemelvényeket ismertethetem, de még ezek tükrében is joggal lehetünk büszkéek eredményeinkre. Mindez elsősorban azoknak az érdeme, akik 20 éven át jóban-rosszban kitarítottak a Társulat ügye mellett. De érdeme ez mai aktív tagjainknak, lelkes aktíváinknak is. Tisztelet és köszönet mindnyájuknak. És ha lesznek, márpedig bizonyosan lesznek áldozatos aktívaink a jövőben is, akkor a következő évtizedekre is biztosított Társulatunk töretlen fejlődése és a magyar barlangkutatás további felvirágzása.

Dr. Dénes György
1082 Budapest
Üllői út 54. VI. 46.

A magyar karszt- és barlangkutatás húszéves eredményei

Dr. Böcker Tivadar

Nehéz helyzetben van az ember, amikor a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat keretében végzett szakmai munka 20 évi eredményeiről kell számot adnia. Ez a gond nem a tudományos eredmények hiányából fakad, sokkal inkább azok sokrétűségéből és eredményeinek interdiszciplinális jellegéből adódik. Karszt- és barlangtudományokkal foglalkozó állami kutatóhely nincs, illetve számos intézmény periférikus érdeklődési körébe tartozik Társulatunk profilja. Ebből eredően a jelentős kutatási eredmények lényegében a Társulat keretében végzett munka során realizálódtak.

Társulatunk újjáalakulásakor elfogadott alapszabály — ha nem is a maihoz hasonló megfogalmazásban — rögzítette: „A Társulat célkitűzése: barlangok és egyéb karsztjelenségek mindenirányú tudományos kutatása, feltárása, vizsgálata és ismertetése.” És e célkitűzéshez Társulatunk mind a mai napig hű maradt.

A továbbiakban témakörönként kívánok számot adni az elért eredményeinkről:

Barlangok feltárása

Sokszor és sokakban felmerült az a kétség: vajon szakmai eredmény-e egy barlang feltárása? Erre határozott igennel kell válaszolnunk, hiszen minden tudományos bújázkodás alapja a mi szakterületünkön a barlangok felfedezése, feltárása. Társulatunk csoportjai aktív feltáró tevékenysége nyomán évente mintegy 30–35 helyről kapunk jelzést addig ismeretlen üreg, kisebb vagy nagyobb barlang létéről. Ily módon a korábban ismertekkel együtt ma a barlangleltár szerint 1318 ismert barlangunk van, míg a potenciális barlangok száma becslés szerint eléri a 3000-et.

A feltáró munka eredményeként vált ismertté a Meteor-barlang. A Mátyás-hegyi és a Ferenc-hegyi-barlang ismert hossza 2 km-el megnövekedett. A Bükk-hegységben a Létrástetői, a Fekete-barlangot tárták fel csoportjaink. A Tési-fennsíkon az Alba Regia-barlang és számos más kisebb barlang és üreg feltárása tette földtanilag és hidrológiailag teljesebbé a Bakony-hegység ismeretét. Az Alsó-hegyen a korábban ismert zombolyok száma 14-ről 120-ra növekedett. A Vecsem-bükki-zomboly Magyarország legmélyebb akna-barlangjává vált a feltáró expedíciók nyomán. A korábbi 86 méterről 245 méter mélységig tárták fel.